



## Mindre klasser ökar trivseln.

**Från 24 till 12 elever i varje klass.**

**För ett år sedan krympte**

**Utmarksskolan sina elevgrupper.**

**Nu hinner lärarna hjälpa alla barn, och kan snabbare fånga upp dem som hamnat i problem.**

**Lektionerna har blivit roligare, säger eleverna.**

**EN AV DE FÖRSTA** signalerna om att något förändrats fick skolsköterskan: Plötsligt minskade strömmen av barn som sökt hjälp för huvudvärk och ont i magen.

Det var hösten 2002, några månader efter en av de största organisatoriska ommöbleringarna i Utmarksskolans historia. Nästan över en natt bestämde man sig för att dela alla klasser på hälften, från cirka tjugofyra elever till tolv.

Idén kom ursprungligen från Kortedalas skolchef Jan Mellgren, som under flera år drivit frågan om att minska elevgrupperna i stadsdelen. Forskning och erfarenheter hos lärare hade övertygat honom om att färre elever i klasserna förbättrar undervisningen och ökar elevernas chanser att lära. Bland annat har en omfattande amerikansk studie, som

jämfört olika grupp typer och gruppstorlekar, visat att eleverna i små klasser om 13 – 17 barn ökar sina kunskaper mer än elever i normalstora klasser med 22 – 25 elever. (se faktaruta)

– De behåller sedan försprånget till övriga elever över tiden, och mår bättre socialt.

Inte heller när de större klasserna har två lärare istället för en når eleverna upp till samma kunskapsnivå som barnen i småklasserna, visar studien.

– Antalet elever är alltså det avgörande, säger Jan Mellgren.

Utmarksskolans lärare och rektor såg förslaget som en chans att vända den negativa utveckling som pågått i skolan

lektiker samt för elever som är nybörjare i engelska. Reformen har samtidigt krävt att alla lärare ökat sin undervisningstid med 60 minuter (den totala arbetstiden har dock inte ökat).

Idag består alla klasser i år 6 – 9 av 12 till 13 elever. Eleverna arbetar i dessa små grupper under 80 procent av sin skoldag. I idrott, musik, bild och moderna språk sker undervisningen fortfarande i större grupper, främst av resursskäl.

Det råder en avspänd atmosfär i klass 9 C 2:s hemklassrum, där en SO-lektion pågår. Tio tjejer och killar sitter spridda i bänkarna kring katedern, två av eleverna är sjuka idag.

Temat för lektionen är efterkrigstiden, och tillsammans

I 12-klassen hinner läraren gå igenom mer under lektionen, för att det är färre elever som stör, tycker Kim Gundersen och Sadaf Mojdehi i klass 9 C 2.



under något halvår. Stämningen på skolan upplevdes som kaotisk. Det hade förekommit sabotage och våld, och mobbingen hade ökat.

Hur har då skolan gjort för att klara omorganisationen? För att kunna täcka upp med lärare i alla nya småklasser har skolan tagit bort speciallärartjänsterna och elevassistenterna. Det innebär att alla lärarkategorier idag fungerar som klasslärare och att elever som tidigare fick specialundervisning nu är helt integrerade i vanliga klasser. Kvar finns dock en förberedelsegrupp för flyktingbarn och stödundervisning för dys-

fyller eleverna i viktiga historiska händelser på en tidsaxel. Samtalet glider iväg åt olika håll, och utvecklas till en livlig mix av samhällsdebatt, Jeopardy och livskunskap.

Vilka viktiga folkomröstningar har vi haft under de senaste 50 åren i Sverige?, frågar läraren Katarina Björkman. Vad vet ni om Elvis? Tror ni att någon artist på 90-talet kommer att gå till historien och bli ihågkommen?

»Michael Jackson«, tror flera i klassen.

När fick vi två TV-kanaler? Vad gjorde folk innan TV fanns?, fortsätter diskussionen.

»Förmodligen lyssnade man på radio«, tror någon. Och svenskarna idrottade nog mer, gissar en tjej.

– Är ni själva styrda av TV:n tycker ni? Måste ni hem och titta på Big Brother även om ni är ute och gör något annat?

Alla eleverna deltar i diskussionen, kommer med förslag och kommenterar.

De mindre klasserna har höjt kvalitén på undervisningen, tycker Katarina Björkman. På samma gång som hon själv styr undervisningen mer än förut, formas lektionerna ofta till ett samtal, där lärandet kan ske på ett lättsamt sätt.

– Jag har större möjlighet att anpassa undervisningen till var och en. Vissa elever kan fördjupa sig medan jag tar hand om dem som behöver stöd.

Variationsmöjligheterna ökar också med färre elever i gruppen. Klassen kan exempelvis göra fler studiebesök utanför skolan och även utnyttja skolans datasal mer spontant.

– Det är samtidigt lättare att ha koll på vad varje elev lär sig, säger hon.

Sadaf, Kim och Neira tycker att det är stor skillnad att gå i en 12-klass, jämfört med att vara 24 elever.

– Man syns mer, det är bra. Förr, när det var många i klassen, fick man inte en chans att visa upp sig för att få högre betyg, säger Sadaf.

Läraren hinner nu gå igenom mer under lektionen, eftersom det är färre elever som stör undervisningen. Det är mycket lugnare i klassrummet – de som brukade vara stökiga har tonats ner.

– Man hör läraren bättre och kan koncentrera sig bättre, säger Sadaf.

Idag får eleverna mer hjälp under lektionen, tycker Kim. Det går inte att gömma sig, läraren har kontroll på om någon sitter och inte gör någonting,

Neira tycker att hon lär känna både klasskompisarna och läraren bättre i den lilla gruppen. Det är viktigt för henne.

– Förstår man varandra bättre då går allt bättre i skolan.

De allra flesta barn är nöjda med att gå i små klasser, visar skolans elevenkät. Men färre än tolv elever ska det nog inte vara, tycker flera.



– Det blir för tråkigt. Då känns det inte som att man går i skolan, och då kan man lika gärna sitta hemma, säger Kim.

– Ibland skulle man vilja vara fler, till exempel när man är på utflykter. Det är inte bra med halvklass i gympan, säger Shabana.

Lärarna är överlag positiva till den nya organisationen. Liksom eleverna berättar de om en behagligare ljudnivå i klassrummet. Varje elev kan idag få mer uppmärksamhet och tid med läraren, vilket leder till att de får mer gjort på lektionerna.

Elsy Öberg, som undervisar i bland annat svenska, tycker att undervisningen blivit roligare för både eleverna och henne själv. Till och med tysta flickor kommer med idéer och synpunkter.

– Jag kan ta tillvara impulser från eleverna under lektionens gång - influenser som jag sedan kan förverkliga och vidareutveckla i andra klasser.

– Det gör att jag utvecklas i mitt arbete.

Om eleverna lär sig mer i de små grupperna har skolan inte utvärderat ännu. Men lärarna upplever att många elever suger åt sig mer kunskap i den nya omgivningen.

– De svaga sporras, säger Britt-Marie Kreitem, klasslärare i 6 B 1.

Hon märker att eleverna vågar fråga mer. De känner inte längre att de blottar en okunskap, utan vågar visa sin nyfikenhet inför klasskompisarna. Framför allt har tjejerna fått ett större självförtroende, i 12-grupperna pratar de mer och hörs mer.

Trettonåriga Shabana bekräftar denna bild.

– Vi frågar mer och får mer svar – det är så vi lär oss.

Räcker det då att minska elevgrupperna för att barnen ska lära sig mer? Till viss del tycks mindre klasser i sig kunna skapa positiva effekter, pekar forskningen på. Antalet relationer i klassrummet påverkar både stressnivån och koncentrationsförmågan hos eleverna. Ju yngre barnen är desto viktigare är antalet personer som eleven ska förhålla sig till.

Lärarens förhållningssätt till eleverna och förmåga att individualisera undervisningen har naturligtvis stor betydelse

för om eleverna tillägnar sig mer kunskap. Lyckas skolan få fler barn att lära sig mer så kan många positiva spinoff-effekter uppstå. Elever med svårigheter kan få bättre självförtroende och fungera bättre socialt i gruppen, vilket i sin tur stärker deras motivation att arbeta vidare.

Men den nya organisationen har inte varit positiv för alla elever. Jonas Larsson arbetade före omorganisationen som speciallärare. Idag är han lärare i år 6 och har hand om undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Vissa svagare elever har blivit stärkta av att tillhöra en vanlig klass, både socialt och kunskapsmässigt, ser han. Men en grupp har hamnat lite utanför i det nya systemet.



– De som sköter skolan efter bästa förmåga klarar sig bra. Men de elever som missköter skolan fungerar inte bättre än förut. I de ämnen där de fick hjälp tidigare är det nu dubbelt så många elever.

Han tror att flera förutsättningar måste uppfyllas för att smågrupperna ska ge positiva effekter.

– Elever med läs- och skrivsvårigheter måste få det stöd de behöver. Det måste finnas ett bra bemötande och ett förhållningssätt från lärarna. Föräldrarnas inställning är mycket viktig, liksom elevens vilja att arbeta.

I första hand behöver skolan förbättra stödet till barn

◀ När den gamla klassen skulle delas i två oroade sig Robin lite för att han inte skulle hamna i samma klass som kompisarna. Men fördelarna med att bara vara 12 elever överväger, tycker han.

som har socialt betingade problem samt barn i behov av särskilt stöd, tycker han.

Utmarksskolans skollledning är medveten om att det fattas specialpedagogiska resurser. Från höstterminen 2003 kommer personalen därför att förstärkas med en specialpedagog, och på sikt ska det finnas två.

En baksida med små klasser kan vara att dynamiken går förlorad. Färre elever innebär färre personligheter, färre erfarenheter och tankar i diskussionerna, till exempel.

– Högre upp i årskurserna kan det vara svårt att få igång intressanta diskussioner. Nästa termin tänker vi därför lägga SO-undervisningen parallellt för sexorna, så att jag ibland kan undervisa två grupper samtidigt, medan den andra läraren gör något annat, säger Britt-Marie Kreitem.

Ett praktiskt problem som begränsar möjligheterna att undervisa i smågrupper är skolans lokaler. De är byggda för 25-klasser och är därför svåra att disponera på ett vettigt sätt.

Trots vissa praktiska bekymmer har den psykosociala arbetsmiljön ändå klart förbättrats, tycker lärarna. De känner sig mindre pressade idag – även om att undervisningstiden har ökat med 1 timme.

– Undervisningen tar inte lika mycket energi från en. Man är mindre slutkörd nu än efter en lektion med trettio elever, säger Katarina Björkman.

– Jag är mindre trött på helgerna idag, säger Britt-Marie Kreitem.

Sjukfrånvaron bland lärarna har också minskat under det senaste året.

Hösten 2003 övergår alla kommunala grundskolor i stadsdelen Kortedala till 15-grupper. ♦

Utmarksskolan tillhör Kortedala SDF och har ca 350 elever i år 6–9.

## FORSKNING KRING ELEVRUPPSSTORLEK

Nyare studier kring klasstorlekens betydelse talar för att mindre elevgrupper ger ökade kunskaper och bättre skolresultat.

### STAR-projektet

Den mest omfattande studien av elevgrupperingar är det så kallade STAR-projektet, som genomfördes mellan 1985 och 1990 i delstaten Tennessee i USA av forskarna Murnane och Levy. (*Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat*, Jan-Eric Gustafsson, Eva Myrberg, Skolverket 2002.)

Lärare och elever i ett 80-tal skolor, från förskola till årskurs tre, delades upp i tre olika klasstyper: små klasser med 13–17 elever, normalstora klasser med 22–25 elever samt normalstora klasser med en assisterande lärare.

Eleverna tillhörde samma klasstyp under en fyraårsperiod, medan lärarna omplacerades varje år. För att få reda på hur eleverna påverkades i de olika klasserna testades de i läsning och matematik efter varje läsår.

Resultaten av studien visar att eleverna i de små klasserna förbättrar sina kunskaper i både matematik och läsning jämfört med eleverna i övriga klasstyper. Effekten var starkast i årskurs ett och dämpades något ju äldre barnen var.

Allra mest förbättrades elever som tillhörde etniska minoriteter och barn till lågutbildade föräldrar. Någon skillnad mellan flickor och pojkar fanns inte.

De normalstora klasser som hade extra stöd av en assisterande lärare ökade inte sin kunskapsnivå jämfört med motsvarande klasser som inte hade tillgång till extra lärare.

En annan slutsats var att yngre elever tycks dra störst nytta av de mindre klasserna. Effekten var starkast i årskurserna 0–3, i årskurserna 4–8 var den svagare och i högre årskurser knappt mätbar.

### Svensk forskning

I början av 2000-talet gjordes en svensk studie med utgångspunkt från STAR-projektet (Kreuger och Lindahl, *Klassfrågan – en ESO-rapport om lärartätheten i skolan*, 2002) i ett antal Stockholmskolor. Även denna undersökning visade att undervisning i små grupper förbättrar studieresultaten betydligt, inte minst bland elever som vanligtvis presterade sämre än genomsnittet liksom barn till icke-svenska föräldrar.

Skolverket skriver i en rapport att ökad personaltäthet eller högre utbildning hos personalen bara till en viss gräns kan kompensera för större grupper. (*Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola – en kunskapsöversikt*, 2001) Elevgruppernas storlek bör i större utsträckning användas som ett mått på strukturell kvalitet, menar man.